

KOCSIS ISTVÁN

Bolyai János megnyugvása

Kínoz a testem, lehet, hónapok, hetek vagy talán csak napok múlva nem kínoz már, mindegy, nincs mit tenni vele, de a fejem most rendkívül tiszta, holnap lehet, hogy újra rángatni fogják a nyilallások kikészülni akaró agyamat, de most rendkívül tiszta, teljesen tiszta az agyam, ezt hangsúlyoznom kell, hetek óta alkoholt nem fogyasztottam, ezt is hangsúlyozom, hogy bárki megértse: utolsó hónapjaim legjózanabb, leginkább gondolkozásra alkalmas pillanata ez.

Különben mindegy. Mit bánom én, ha azt hiszik majd, hogy egzaltált állapotban levő bolond nagyzási mániája ágál ezeken az oldalakon... Mert az első, amit el akarok mondani, az, hogy sajnos, én voltam századom legnagyobb embere. Legnagyobb! Ezt most pokolian keserű szájjal írom le. Nem azért, mert engem, aki új utakra tereltem a geometriát, kitakarítottak maguk közül az emberek, ezt röhögöm csak, hogy kitaláltak, ne is szeressen az emberiség egy matematikust, mi köze az emberiségnek egy matematikushoz, ne is legyen köze, rohadt matematikusokkal van tele a világ, a legnagyobb se érdemel egy legyintést se, én tehát csak kacagom, hogy senki figyelembe se veszi, hogy nem született még nálam nagyobb matematikus. Kisszerű alakok, holmi gauss-szok egész életüket a matematikára tették fel, de csak azért, mert az ég fölé akartak nőni az emberek szemében, és veszélytelenül tudtak nőni mint matematikusok, az én századomban nem irtottak ki matematikusokat, ha ütötték volna a matematikusokat, akkor ők könyvtárosok lettek volna inkább, és ezeket a saját növésükön kívül semmi az égvilágon nem érdekelte, és ilyen alakok is matematikusoknak nevezik magukat, hogyne kacagjam tehát, ha senki nem méltatja figyelemre, hogy én voltam ez ocsmány tudós-népség között a legnagyobb... És amikor megállapítom, hogy sajnos, nem volt ebben a században nagyobb ember nálam, figyelembe se veszem, hogy én borítottam fel az euklideszi geometriát...

... És én most végre nyugodt vagyok, megnyugodhattam, mert rájöttem végre, sajnos, elég későn, élni nyugodtan nem nagyon van idő számomra már, rájöttem végre, hogy hülyeség tovább írnom az embermentő tanaimat, amelyekért otthagytam a szintén semmit sem érő matematikát, és amelyekben naiv bolondként annyira hittem, hogy a poklok összes kínjait átéltem, amikor rájöttem, hogy roncs testem nem bírja tovább, kifut alólam, s én sose fejezem be az embereket megváltani képes tant, de most nyugodt vagyok, mert nem is kell befejezni, befejeztem sem ért volna semmit, az embe-

rek csak mosolyogtak volna rajta, nyugodtság tölt el, mert nem kell befejeznem.

Csak azt kell már elmondanom, hogy én voltam századam legnagyobb embere, egyszerűen azért, mert én voltam az egyetlen fertőzetlen ember, úgy is mondhatom, az egyetlen normális ember... Ki kellene vánszorognom az utcára, és fel kellene pingálnom a falakra, miért vagyok én az egyetlen normális ember, hogy mi teszi normálissá az embert, mert nagyon egyszerű, egyetlen mondatban kifejezhető, bár a nagyon egyszerű gondolatokat mindig nehezen értették meg. Ennyi az egész: az ember akkor ember, ha összes választási lehetőségei közül a legnehezebbet választja mindig... És abnormálissá válik, mert születésétől fogva haláláig minden alkalommal azt választja, ami könnyebb. Nem válhat normálissá, igazán emberré, mert alkalma sincs átérzeni, hogy mit jelent mindig a nehezebbet választani... Századam legfeljebb embere, Napóleon, akinek látszatra nehéz, súlyos élete volt, tulajdonképpen nagyon kisszerű alak, ő is pokolian a könnyebbet választotta mindig, mert a siker könnyebb, mint a sikertelenség, könnyebb hatalmasnak lenni, mint megalázottnak.

Én voltam egyedül, aki mertem mindig a nehezebbet választani. Mertem... Nem kellett azt merni, az úgy volt természetes... Nem volt az én apám éppoly rongy, amilyené én őt ő maga előtt lefestettem, de én ütöttem őt, mert ez volt nehezebb, bár eszembe se jutott soha, hogy ez nehezebb, de ez volt a nehezebb, és én ütöttem, mert természetes ember voltam. Neki nem megtörni, hanem szilárddá kellett volna válnia az ütéseimtől, de ő már el volt rontva, öneki már a véreben volt, hogy mindig a könnyebbet válassza a nehezebb helyett... Ő a város és a környék hatalmasaira már akkor is mosolygott, amikor szemükbe köpni lett volna kedve. Én mindig szemébe köptem annak, akinek kellett. De az emberek nem erősödtek a haragomtól, nem szerettek meg, amiért vertem őket, mert el voltak már rontva...

Én, a század egyetlen normális embere, legnagyobb embere, csak a mai napon jöttem rá arra, hogy az ember igazán emberré válásának egyetlen szabálya van: jöjjön rá az ízére annak, hogy minden választási lehetősége közül a legnehezebbet válassza; sokáig én se jöttem rá erre a végtelenül egyszerű lényegre, és cipeltém fölöslegesen az óriási nagy terhet, az ember tanokkal való megváltásának pokolian nagy terhét, és papírra róttam a több százezer sort, nem volt egy nyugodt, gondolkozástól mentes percem se, miközben ezeket leróttam, és mert a tanokat rettenetesen nehéz volt felállítanom, csak úgy élhettem, hogy tönkremenjenek azok az emberek is, akik mellém álltak, ártiportam, igen, így kell ezt kifejezni, asszonyokon és embereken, éppen az engem szerető asszonyokon és embereken, hogy megmenthessem a többieket...

Nevetséges, hogy én ezer oldal telefirkálásával akartam megmenteni az embert, mikor egy mondatot kéne az emberiség agyába égetni, azt a rövid mondatot, hogy válassza mindig a legnehezebbet. Az a legpokolibb, hogy ez szinte érthetetlen mondat, olyannak tűnő, hogy normális ember talán nem is mondhatja ki, kegyetlen mondat, de az egyetlen, amit nekem még ki kell mondanom, örülnöm kell, hogy nem fejeztem be azt a hülye embermegváltó tant, amihez hosszú ideig olyan érzélgősen ragaszkodtam, hogy üdvtannak neveztem el, és amiért abbahagytam a matematikai gondolkozás helyreigazítását, amit folytatni szintén bolond, értelmetlen tett lett volna, de amihez legálább nem vonzódtam olyan érzélgősen...

Az a semmi üdvtan rontotta meg az életemet... Tíz év alatt az öreg-

korba kergette a fiatalságomat ez a hiábavaló semmi dolog. Cipeltem a vállamon százezer tonnás súlyát az embermegmentésnek, és aki közeledett hozzám, azt is összenyomta ez a súly.

Még amikor nem vettem vállamra ezt a súlyt, fiatalon és vidáman, ha kimentem az utcákra, mosolyogva néztek utánam az emberek, és suttogták, hogy ez győzött le mindenkit a kardvívásban, ezt szereti az a lány, akiről mindenki azt hitte, legyőzhetetlen, ez győzte le az euklideszinek nevezett geometriát... Vagyis nem, ezt az utóbbit nem mondták, fogalmuk sem volt az embereknek a matematikáról, ne is legyen fogalmuk, nagyon kisszerű dolog a matematika, hisz ami egyedül lényeges, az kifejezhető egyetlen mondattal: ember, válaszd mindig a legnehezebbet... De az igazság az, hogy valóban állandóan mosolyogtak rám az emberek, míg fel nem vettem az óriási terhet, megváltásuk terhéért... Amit hiába cipeltem... S ha nem bírtam, ha megíngott alatta a lábam, akkor összenyomott egy mellettem álló embert... Az asszonyomat összetörte, a nőistent, aki a legnagyobb nőisten volt, mert látta a terhet a vállamon, mégis mellém állt, mert megérezte, óriási igaz ösztöneivel megérezte, hogy egyedül vagyok igazán ember egyelőre az emberek közül, és jött, fiatalon odaállt, és mert rogyadozott a térdem, egyre öregedett.

... Dehogy öregedett, ahogy ő a szemem elé került, és ledobtam a nagy terhet, el is felejtettem nyomban, hogy meg fogom menteni az emberiséget, ahogy ő jött, és egyre szépült, ahogy közeledett, csak azért szépült, mert látott engem, és mert közeledett felém, és ő tudta, hogy engem három-négy ezer nő szeret, de egyedül ő olyan, aki egyre szépül, ahogy közeledik felém. Közeledett és szépült, ledobtam a terhet, nem érdekelt többé az emberiség, mentünk egymás mellett, éveken át mentünk, messze földről jöttek emberek megbámulni a csodát, hogyan szépül egyre két ember csak azért, mert egymás mellett mennek, és megjósolták az emberek, hogy szeretkezésünkből új nap fog születni az égre, és megjósolták, hogy miutánunk már nem lehet úgy olyan semmi módra szeretni, mint előttünk... És hatvan éven át szerethetünk volna egymást, hatvan éven át szépülhetünk volna egyre, és példánkból megtanult volna igazán szeretni az emberiség... És eszembe se jutott, hogy holmi tanokat írjak, embert megmenteni nem tudó, céltalan üdvtant, hogy agyonnyomjon téged az embermegmentés terhe, amely az én vállamon állt borzalmasan, de ahogy a térdem megroggyant, agyonnyomott téged.

Mert dehogyis dobtam én le a vállamról a terhet, amikor te közeledtél, és szépültél egyre, úgy közeledtél szépülve egyre, ahogy a virágok közelednek a nap felé reggeleken... Én meg elfelejtettem eldobni a terhet, dehogyis dobtam le, azt hittem, viszi végre az új igazi Krisztus, a nem naiv, az értelmes Krisztus, a megmentést az embereknek, akik annyira hülyék lettek már az én szomorú századom elejére, hogy dicsőítettek olyan ocsmány, kicsiny kis parányi alakot, mint Napóleon, aki elindult, hogy kipusztítsa az embert, és dicsőítették... De én ma már az egyetlen lényeges törvény ismeretében tudom, hogy az emberek azért istenítették ezt a legfelfújtabbat, aki elindult, hogy kipusztítsa az embereket, mert könnyebb volt nekik úgy, ha dicsőítik, aztán jöttek az én századom még parányibb alakjai, lett egy istenirodalmár Goethe, aki versírással akart az emberek feje fölé nőni, és jött egy nagy dolog is, a negyvennyolcas szabadságharc, de egy értelmetlen nagy dolog, annyira nyilvánvalón értelmetlen, hogy nekem eszembe se jutott letenni az embermegváltás pokoli terhéért, hogy segíthessek nekik... Pedig én lehettem

volna a harc istene előttük, mert nem volt közöttük egyetlen világos fejű, gondolkozásra valóban eredményesen képes hadvezető sem... De én a másik fölösleges terhet vittem, mert még nem tudtam, hogy az is fölösleges... Nem tudtam, hogy az embereknek semmit nem kell mondanom, azon kívül, hogy ember, válaszod mindig a legnehezebbet, vagyis ezt sem kell kijelentennem, ez annyira normális, természetes, hogy az emberek rájönnek maguktól is, hogy csak úgy lehet élni, ha az ember mindig azt választja, ami a legnehezebb...

... Hát ha igazán önző az ember, akkor meg van mentve, mert ha rájön, hogy mekkora öröm a nehezebb választása, akkor önzésből mindig a nehezebbet fogja választani, és meg lesz mentve az ember.

Pokoli nehéz volt vinni-vinni az embermegváltás terhét, könnyű volt a matematikát a legmagasabb csúcra vinni, először bonyolulttá tenni, hiszen én azzal, hogy a párhuzamosok találkozásának lehetőségét kikiáltottam, csak bonyolítottam a matematikai gondolkozást, hogy majd kristályegyszerűvé alakítsam, de én már nem alakítottam egyszerűvé, én már nem építettem fel a geometria igazi kristályát, mert ez nagyon könnyű lett volna nekem, én nagyobb teher alá álltam, nappalokon át, éjszakákon át, egészségesen és betegesen, törődtem is én az egészséggel, szinte alvás nélkül írtam az embert megváltó tan oldalait, hiszen ez volt a legnehezebb, és lehet, igen, lehet, meg kellene mindenki tudja, hogy ez lehet, lehet, hogy engem nem is nagyon érdekelt az emberiség, hiszen embereket nyomott le, tört meg a vállamon éktelelenkedő súly, engem csak az óriási öröm érdekelt, hogy kiválasztottam a legnehezebbet, elindultam az embereket megmenteni...

Lám csak, ha az emberek ezt megértik, akkor kedvet kapnak a nehezebb választására, ami megmenti őket. Ezt kell elmondanom, sose kellett volna mást elmondanom, nem apró-cseprő dolgokkal kellett volna foglalkoznom, mint amilyen a matematika meg az embert megmenteni akaró írás, állandóan csak azt kellett volna kiabálnom, hogy ember, ha önző vagy, vagy ha önző akarsz lenni, ha nagyon szereted önmagadat, ha az igazi örömet is érezni akarsz, akkor válaszod mindig a legnehezebbet, hülye ember, válaszod mindig a legnehezebbet, hülye ember, hát mindig a legnehezebb a legkönnyebb...

Te, balga ember, értsd már meg, hogy a legönzőbb tett, amit valaha végrehajtottam, az volt, hogy meg akartalak téged menteni, hiszen nincs ennél nehezebb, értsd meg, te hülye, te, akarj megmentődni, te... Meg fogsz megmentődni, megnyugodhatom már, ahhoz, hogy megmentődj, csak önzőnek kell lenned, meg lehet nekem nyugodni, nem kell már örökké gondolkoznom, lehetnek üres, gondolatlan óráim, meg fogsz mentődni, te...